

VÄLISMINISTEERIUM

Raivo Aeg
Justiitsministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn

Teie: 08.05.2020 nr 8-1/3102

Meie: 28.05.2020 nr 15.1-3/2371-1

Kriminaalmenetluse seadustiku ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse (kriminaalmenetluse revisjoni II etapp) kooskõlastamine

Austatud härra Raivo Aeg

Välisministeerium kooskõlastab märkustega kriminaalmenetluse seadustiku ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse (kriminaalmenetluse revisjoni II etapp) (VTK).

Välisministeerium toetab kriminaalmenetluse seadustikus olemasoleva rahvusvahelise koostöö osa ülevaatamist ja ajakohastamist ning selle eesmärgi – muuta rahvusvaheline kriminaalmenetlusalaane koostöö õiguselgemaks, lihtsamaks, arusaadavamaks, kiiremaks ja vähem kulukaks ning seeläbi kasutada efektiivsemalt ära rahvusvahelise koostöö võimalusi riigisisese kriminaalmenetluse tõhustamiseks ning takistada tulemuslikumalt piiriülest kuritegevust.

Välisministeeriumi märkused käsitlevad VTK-s püstitatud valikuid ning rahvusvahelist koostööd Rahvusvahelise Kriminaalkohtuga (RKK).

VTK-s on püstitatud KrMS rahvusvahelise koostöö sätete struktuuri suhtes valik, kas

- a) tuleks säilitada seaduse senine struktuur ning täiendada KrMS 19. peatükki puuduoleva regulatsiooniga olemasolevate normitehniliste võimaluste piires või
- b) luua uus struktuur ja valdav osa sätetest uuesti esitada, kas eraldi seaduses või olemasoleva KrMS 19. peatükina, et seaduse sisu oleks jälgitav ja arusaadav.

Välisministeerium toetab VTK-s pakutud varianti jätkata rahvusvahelise koostöö reguleerimist KrMS-is, st säilitada seaduse senine struktuur ning täiendada KrMS 19. peatükki puuduoleva regulatsiooniga olemasolevate normitehniliste võimaluste piires. Samuti on võimalik uue struktuuri loomine KrMS 19. peatükina, kui see aitab kaasa seaduse sisu paremale jälgitavusele ja selgusele ning kui olemasoleva struktuuri parandamine osutub normitehniliselt liiga keeruliseks, mis ei võimalda seadusest üheselt aru saada. Välisministeerium ei toeta eraldi seaduse koostamist. Leiame, et kuna rahvusvaheline kriminaalmenetlusalaane koostöö on samuti kriminaalmenetluse osa, siis ei ole menetlussätete

jagamine eri seaduste vahel õigustatud ning võib lõppastmes kaasa tuua regulatsiooni suurema killustumise kui selle jätmise KrMS osaks. VTK autorid on ka ise välja toonud sellise valiku eelise: sel moel on selgemad rahvusvahelise koostöö sätete viited tavapärasele kriminaalmenetlusele, mille põhimõtteid on ka rahvusvahelise koostöö raames vaja järgida.

VTK-s on püstitatud valik VTK alusel koostatavas eelnõus otsustada:

- a) kas tuleks teha selge eristus tavapärase rahvusvahelise koostöö ja EL õiguse alusel toimuva koostöö vahel ning tagada, et EL õiguse alusel toimuvale koostööle kohalduksid üksnes sätted, mis on EL õigusega kooskõlas;
- b) kas EL õiguse alusel toimuv koostöö vajab eraldi üldsätteid või tuleks iga instrumendi juures ammendavalt reguleerida kõik selle instrumendiga seonduv.

Välisministeerium toetab tavapärase rahvusvahelise koostöö ja EL õiguse alusel tehtava koostöö eristamist. Välisministeerium peab piisavaks, kui iga EL instrumendi juures käsitletakse kõiki antud teemaga seotud küsimusi, ning kahtleb eraldi EL koostöö kohta üldsätete koostamise vajalikkuses. Kui otsustatakse teha vahet tavapärase rahvusvahelise koostöö ja EL õiguse alusel tehtava koostöö vahel, mis oleks Välisministeeriumi arvates põhjendatud, siis võiks EL õiguse kohta koostatavad üldsätted tekitada segadust, kuna neil võiks olla kokkupuude üldise rahvusvahelise õiguse ja rahvusvahelise kriminaalõiguse põhimõtetega, mis ei piirdu vaid EL õigusega.

Välisministeerium peab oluliseks, et VTK-s on eraldi tähelepanu pööratud koostööle RKK-ga (VTK punkt 9.6.3) ning vajadusele õigusakte täpsustada. Oleme nõus VTK-s esile tooduga, et olemasolev regulatsioon ei ole piisav koostööks RKK-ga. Ehkki seni ei ole praktikas ette tulnud vajadust RKKga kuritegude menetlemisel koostööd teha, peab Eesti selleks valmis olema, tagades vajalikud õigusaktid ja õigusasutuste praktilise valmisoleku tegutseda.

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi artikli 87 lõike 1 punkti a kohaselt on kohtul õigus esitada osalisriikidele koostöötaotlusi. Taotlused esitatakse diplomaatiliste kanalite või teiste sobilike kanalite kaudu, mille osalisriik on ratifitseerimisel, vastuvõtmisel, heakskiitmisel või ühinemisel ette näinud. VTK a järgi ei ole Eesti ratifitseerimisel koostöökanalit määratlenud, seega esitatakse koostöötaotlused diplomaatiliste kanalite kaudu. Praktikas edastab RKK koostöötaotlust sisaldava noodi Haagis asuva Eesti esinduse kaudu ning Välisministeerium edastab selle Justiitsministeeriumile, kes saab infot omakorda edastada vastavalt pädevusele. Ka Eesti pädevate asutuste vastused edastatakse RKK-le diplomaatiliste kanalite kaudu. Üks küsimus on kirjavahetuse pidamine RKK-ga, teine küsimus on koostöötaotluste praktiline täitmine taotluse saanud riigis. See, kuidas koostöötaotlusi riigi sees lahendatakse, on iga riigi enda otsustada. Statuudi artikkel 88 paneb osalisriigile kohustuse tagada, et tema siseriikliku õiguse kohaselt on võimalik teha selles osas ettenähtud koostööks vajalikke toiminguid.

Samas tuleb arvestada, et nii statuudi artikkel 91 kui ka artikkel 96 näevad ette võimaluse, et edasilükkamatutel asjaoludel võib RKK taotlused esitada iga kanali kaudu koos hilisema kinnitusega tavapärase suhtluskanali kaudu.

Oluline on, et RKK vahistamis- ja loovutamistaotluse kiire ja efektiivne täitmine oleks seaduses tagatud. Justiitsministeerium võiks kaaluda, kas ka selles osas tuleks seadust täiendada mõningate statuudi põhimõtete lisamisega, näiteks põhimõtte, mille järgi vahi alla võtmise riigi pädevatel asutustel ei ole õigust arutleda selle üle, kas vahistamiskäsk anti kooskõlas artikli 58 lõike 1 punktidega a ja b välja õigesti või mitte, või võimalus kuni loovutamiseni isik ajutiselt vabastada, samuti transiidiküsimused. Lisaks vahistamistaotluste täitmisele on oluline, et seadus võimaldaks menetleda ka teisi koostöötaotlusi.

VTK viitab statuudi artikli 93 lõike 1 punktile b, mis kohustab osalisriike tegema koostööd ja vastavalt kohtu taotlusele andma eeluurimisel või kohtumenetluses abi tõendite kogumisel, ning KrMS § 489 lõikele 3, mis annab RKK prokurörile Eestis menetlustoimingute tegemisel kõik prokuröri õigused ja kohustused vastavalt KrMSle. Välisministeerium toetab VTK-s tõstatatud küsimuse lahendamist, et on tarvis õiguselgust küsimuses, milliseid KrMS-st tulenevaid prokuröri õiguseid ja kohustusi võivad RKK prokurörid rakendada ehk milliseid menetlustoiminguid ning millistel tingimustel võivad RKK prokurörid Eestis teha.

Statuudi artikli 93 kohaselt peavad osalisriigid kooskõlas selle osa tingimustega ja siseriikliku õiguse menetlusnormidega tegema koostööd vastavalt kohtu taotlusele anda eeluurimisel või kohtumenetluses abi, mis on loetletud lõike 1 punktides a–l. Välisministeeriumi arvates oleks vaja täiendavalt analüüsida ja eeldatavasti seaduses sätestada, missugune asutus ja kuidas täidab statuudis loetletud koostöökohustusi. Lähtuda võiks näiteks analoogiast VTK punktis 9.2 tõstatatud küsimuste lahendamisel või leida võimalus need küsimused koos lahendada. RKK saab esitada taotluse uurimistoimingute tegemiseks osalisriigis ning RKK ja prokurör saavad tugineda osalisriigis kogutud tõenditele. Alati ja igas olukorras ei ole vajalik RKK prokuröri enda osalemine tõendite kogumisel. Sellise taotluse alusel toimingute tegemise peaks ette nägema osalisriigi seadus. Praegu käsitlevad seadus ja VTK üksnes nende koostöötaotluste lahendamist, mille on esitanud teised riigid. Ka statuudi artikkel 93 viitab koostöö alusena siseriikliku õiguse menetlusnormidele.

Asjakohane on VTK märkus, et eeskuju võiks võtta näiteks Saksamaa vastavast seadusest, mille kohaselt võib sunnimeetmete rakendamiseks korraldusi anda ning neid läbi viia üksnes Saksamaa vastavad asutused saksa õiguse alusel.

Lisaks VTK-s käsitletud teemadele teeb Välisministeerium Justiitsministeeriumile ettepaneku kaaluda, kas on vaja eraldi seaduses sätestada, kuidas kantakse kulud juhul, kui kohtulikult karistatud isik antakse üle kahepoolse lepingu alusel, milles kulude kandmine ei ole kokku lepitud. Praegu on see seadusandlikult reguleerimata, kuid vajaks selget ja ühetaolist lähenemist. Välisministeeriumi arvates võiks kohtulikult karistatud isik, kes tuuakse Eestisse karistuse kandmist jätkama, kanda ise tema ületoomisega seotud otsesed kulutused. Vähemalt peaks isik osalema kulude kandmisel, kui tal endal või tema lähedastel pole vahendeid ega muid võimalusi kulutuste kandmiseks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Urmas Reinsalu

Minister

Maris Kuurberg

+372 637 7430

maris.kuurberg@mfa.ee

Mai Hion

+372 637 7413

mai.hion@mfa.ee